

«Αναζητώντας μια στρατηγική τοπικής ανάπτυξης στα νησιά»

Γιάννης Καλογήρου,
Σεμινάριο Infostrag/ΕΒΕΟ/ΕΜΠ του 2009
ΤΠΕ & ΑΠΕ για την Ανάπτυξη του Νησιωτικού
Χώρου

Οικονομίες των μικρών νησιών (Small Islands Economies)

- Από τη δεκαετία του 1980 αυξανόμενο ενδιαφέρον μεταξύ των ερευνητών και των διαμορφωτών της δημόσιας πολιτικής για την επιβίωση των νησιών με μικρό πληθυσμό και μικρή έκταση.
- Βρίσκονται από σημαντικές θάλασσες (Μεσόγειος, Καραϊβική,..) έως τους ωκεανούς (Ινδικός, Ειρηνικός,..).
- Δυνατότητα πειραματικής μελέτης και πιλοτικών εφαρμογών.

Πολυμορφία και ιδιαιτερότητες

- Αναδεικνύεται ο πολύμορφος κόσμος των «μικρών νησιών».
- Μεγάλες διαφορές.
 - Μέγεθος.
 - φυσικά και οικονομικά χαρακτηριστικά.
 - Πολιτισμικά χαρακτηριστικά.
 - Ιστορική διαδρομή (path dependence).
 - Ως προς την πολιτειακή και διοικητική οργάνωση (νησιά- κράτη, νησιά περιφέρειες, νησιά δήμοι,...).
- ...αλλά και πολλές ομοιότητες.
- Η σημασία των ιδιαιτεροτήτων.
- Όχι η εύκολη εξαγωγή και εφαρμογή ενός συνόλου γενικευμένων κανόνων.

Προβλήματα ορισμού, ταξινόμησης και προσδιορισμού των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων

- Το πρόβλημα της εννοιολόγησης του μεγέθους με οικονομικούς όρους.
 - Στην οικονομική ανάλυση του διεθνούς εμπορίου
 - Η «μικρή» οικονομία (χώρα) προσδιορίζεται ως “price taker” και η «μεγάλη» ως “price maker” αναφορικά με τις τιμές των εισαγομένων και των εξαγομένων προϊόντων στις διεθνείς αγορές.
 - Αυτή η ατελής ή και προβληματική έννοια του μεγέθους τείνει να εστιάζει στην ενσωμάτωση των μεγαλύτερων οικονομιών και στον αποκλεισμό των μικρότερων (Armstrong and Read, 2000).

(..συνεχ..)

- Η αλληλεπίδραση παραγωγής και εμπορίου
 - Ο προσδιορισμός της ελάχιστης κλίμακας με όρους οικονομικής αποδοτικότητας (minimum efficient scale/ MES): υφίσταται ένα επίπεδο παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών στο οποίο είναι εφικτή η παραγωγή.
 - Το ΑΕΠ μιας μικρής οικονομίας προσδιορίζεται από:
 - Το MES.
 - Τη μέση καμπύλη κόστους κάτω από το MES.
 - Το μεταφορικό κόστος.
 - Η προσέγγιση αυτή διευκολύνει την κατανόηση των οικονομικών και παραγωγικών επιπτώσεων του μικρού μεγέθους μιας οικονομίας.

Άλλοι πιο λειτουργικοί ορισμοί του μεγέθους μιας οικονομίας

- Το μέγεθος με βάση ποσοτικοποιήσιμες μεταβλητές:
 - Πληθυσμός → πληροφορίες για το μέγεθος της τοπικής αγοράς και του εργατικού δυναμικού.
 - Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.
 - Εδαφική Έκταση.
- Το όριο του Kuznets (1960): οικονομίες-χώρες < ή = με 10 εκατ. θεωρούνται μικρές.
 - Διεθνής Τράπεζα (WDI, 2002): 130 μικρές οικονομίες-χώρες στον κόσμο.

Το μέγεθος μιας οικονομίας είναι συγκριτική και χωροχρονικά προσδιορισμένη μεταβλητή

- Όμως, το μέγεθος είναι περισσότερο **συγκριτική** και λιγότερο απόλυτη έννοια και είναι «χρονικά» και «χωρικά» προσδιορισμένη.
- Παραμένει ανοιχτή η συζήτηση για το τι συνιστά μια «μικρή οικονομία».
- Δύσκολη η αιτιολόγηση ενός συγκεκριμένου ορίου. Παρατηρούνται διαφορές στον προσδιορισμό του και σίγουρα υφίσταται κάποιος βαθμός αυθαιρεσίας.
- Η έννοια της μικρής οικονομίας ακόμη πιο περίπλοκη και πολυποίκιλη στην περίπτωση του νησιωτικού χώρου (micro-economies < 50 χιλ, mini-economies: 50-100 χιλ., small economies: 500 χιλ- 1 εκατ.).

Η ποιότητα της ανάπτυξης

- Διαφορά οικονομικής μεγέθυνσης και οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.
- Η ανάπτυξη ως ελευθερία (Sen). Διεύρυνση και επέκταση των ελευθεριών (που απολαμβάνουν) και των δυνατοτήτων των ανθρώπων, των κοινωνικών ομάδων, των περιοχών (και των νησιών), των περιφερειών, των νησιών.
- Άμβλυνση των ανισοτήτων και περιορισμός των αποκλεισμών.
- Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Ορισμένα κρίσιμα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας νησιωτικής οικονομίας και οι επιπτώσεις τους στην αναπτυξιακή στρατηγική

- Κλίμακα συνδεδεμένη με το μέγεθος. (suboptimal, αλλά και small is beautiful).
- Θέση (γεωγραφική)- Τοποθέτηση (positioning).
- Απόσταση από οικονομικά κέντρα.
 - Απομόνωση (Insularity)
 - Απομάκρυνση (Remoteness)
 - Το πρόβλημα της επικοινωνίας, των αποκλεισμών και της διεύρυνσης των οριζόντων και των ορίων.
- Δομή δραστηριοτήτων (μονοκαλλιέργειες, υπερβολική εξάρτηση από τον τουρισμό, περιορισμένη παραγωγική βάση, ..) → Αναζήτηση ισορροπιών.
- Πόροι (φυσικοί,..).
- Ανθρώπινο δυναμικό (δεξιότητες, επίπεδο γνώσης, παράδοση,..) → Πως μπορούν να καλλιεργηθούν και να αναπτυχθούν;
- Ιστορική διαδρομή (path dependency) → Αξιοποίηση εγκαθιδρυμένων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Ορισμένα κρίσιμα χαρακτηριστικά γνωρίσματα μιας νησιωτικής οικονομίας και οι επιπτώσεις τους στην αναπτυξιακή στρατηγική (..συνεχ..)

- Έκθεση σε εξωτερικούς κινδύνους (φυσικούς, οικολογικούς, οικονομικούς,..) → Πόσο ευάλωτες;
- Πτητικότητα των εισοδημάτων.
- Περιορισμένη θεσμική και αναδιαρθρωτική ικανότητα (τύπος και ποιότητα των θεσμών).
- Το επίπεδο των δυναμικών ικανοτήτων της νησιωτικής οικονομίας και κοινωνίας.
- Δυνατότητα προσέλκυσης δραστηριοτήτων και ανθρώπων → Υποδομές (συμβατικές και ψηφιακές), ποιότητα εκπαίδευσης και ποιότητα ζωής.
- Διακινδύνευση.
- Πρόσβαση στη χρηματοδότηση.
- Αποδοτική και Αποτελεσματική Αξιοποίηση πόρων.

Ο στρατηγικός στόχος

- Γνώση για όλους και τεχνολογία παντού για μια βιώσιμη και ευφυή τοπική ανάπτυξη.

Η οικοδόμηση διεργασιών, συστημάτων και ικανοτήτων για μια βιώσιμη τοπική ανάπτυξη των νησιών

- Ροές γνώσεις και Μεταφορά Τεχνογνωσίας.
- Δίκτυα μεταφοράς γνώσης και πείρας.
- Ανάπτυξη υποδομών και θεσμών πολιτισμού στα νησιά.
- Συμβατικές και ψηφιακές υποδομές στα νησιά.
- Προώθηση αναγκαίων για την ανάπτυξη διασυνδέσεων (π.χ. ΑΠΕ και ηλεκτρική διασύνδεση των νησιών μεταξύ τους και με το ηπειρωτικό σύστημα, ψηφιακές υποδομές και ηλεκτρονική διασύνδεση των νησιών μεταξύ τους και με το ηπειρωτικό σύστημα)
- Διαχείριση απορριμμάτων, ανακύκλωση,...
- Τρόπος αξιοποίησης της γης και των χρήσεων της.
- Ανάπτυξη διοικητικών, οργανωτικών και επιχειρησιακών ικανοτήτων σε τοπικό επίπεδο.

Οι άνθρωποι, όχι η τεχνολογία είναι το κλειδί για την καινοτομία

- Το παράδειγμα της Δανίας.
- Και οι κλάδοι «χαμηλής τεχνολογίας» έχουν πλούσιο γνωσιακό υπόβαθρο.
- Η πηγή της καινοτομίας δεν περιορίζεται στην έρευνα.
- Η καινοτομία έχει συστημικό χαρακτήρα.
- Η καινοτομία δεν είναι μόνο τεχνολογική και παράγεται μέσα από μια αλληλεπιδραστική- και όχι γραμμική διεργασία.
- Η καινοτομία είναι κατά βάση οικονομικό και επιχειρησιακό φαινόμενο που στηρίζεται στην τεχνολογία.
- Η λειτουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ μετράει.
- Για να υπάρξουν οφέλη στην παραγωγικότητα η επένδυση στην έρευνα, τη γνώση και την τεχνολογία πρέπει να συνοδεύεται από επένδυση στους ανθρώπους και στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού.

Ο ιδιαίτερος ρόλος των ΤΠΕ

- Οι ΤΠΕ συνεισφέρουν:
 - Δικτύωση και την αποκατάσταση μιας μόνιμης επικοινωνίας με τον ελληνικό και το διεθνή χώρο.
 - Βελτίωση της δικτυακής ετοιμότητας.
 - Εγκαθίδρυση ροών πληροφορίας και γνώσης.
 - Διεύρυνση των οριζόντων (επιχειρηματικού, μορφωτικού, πολιτισμικού..) και των ορίων (γεωγραφικών, αγορών,..).
 - Προσέλκυση νέων ανθρώπων, νέων επιχειρηματικών φορέων
 - Ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων.
 - Αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και εξυπηρέτησης των πολιτών Ενδυνάμωση των πολιτών.
 - Ενδυνάμωση των ικανοτήτων και των δυνατοτήτων των τοπικών θεσμών.
 - Ανάπτυξη τοπικού ψηφιακού περιεχομένου..
 - .
-

Ο ρόλος των ΑΠΕ

- Περιβαλλοντική προστασία και οικολογική ισορροπία.
- Αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη χρήση πόρων.
- Ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων.

Οι πολιτικές και οι οικονομικοί πόροι

- Στοχευμένες πολιτικές (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό επίπεδο).
- Ικανότητες σχεδιασμού, οργάνωσης και παρακολούθησης της υλοποίησης.
- Αποδοτική και αποτελεσματική αξιοποίηση πόρων.
- Καλλιέργειας της τοπικής αυτοπεποίθησης για τη δυνατότητα και την κατανόηση των απαιτήσεων μιας βιώσιμης ποιοτικής τοπικής ανάπτυξης.
- «Ακριβή ανάπτυξη» και όχι «πανάκριβη φθήνεια» (Μ. Παπαγιαννάκης).

Τα υποκείμενα: Κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας

- Τοπικές ηγεσίες.
- Τοπικοί θεσμοί.
- Τοπική επιχειρηματικότητα.
- Προσέλκυση νέας επιχειρηματικότητας που θα βασίζεται στη γνώση και την αξιοποίηση της τεχνολογίας.
- Κοινότητες πολιτών (ψηφιακές, πολιτισμικές,..).
-